

Kunst til salg. Op mod 50.000 huse i Danmark er forladte og venter på at blive revet ned. Kunstprojektet Forladte Facader transformerer i tre forskellige landsdele nedrivningstruede, tomme huse til kunstinstallationer og kaster nyt lys på udkanten.

De står bare og venter

AF MALIN SCHMIDT

Engang var der nogen, der omhyggeligt satte sorthvidt-blomstret tapet på væggene i trappeopgangen. Engang var der nogen, der tænkte over, om trappeopgangen på Vesterågade 18 i Nørre Broby på Fyn nu skulle beklædes med okkerfarvet gulvtæppe eller ej, om der skulle savsmuldstopet i stuen, parket i gangen og om de beige kakler med sorte blomster i badeværelset nu også var de *helt* rigtige. Det var dengang, der stadig lå en el-butik her. Dengang nogen stadig solgte lamper og ledninger i butikslokalet og hver aften tog sedler og mønter ud af kasseapparatet for at lægge dem i det klædeskabsstore pengeskab i bryggeret. Nu er her tomt. Det er længe siden, huset på Nørre Brobys hovedstrøg overhovedet husede nogen. Kun skygger efter bogstaverne på facaden er der stadig, og hvis man klemmer øjnene sammen, kan man tyde dem. »Elektrikeren«, står der.

»JEG ved ikke, hvor længe de her byggematerialer har ligget her,« siger arkitekt Ina Hjort Jacobsen og lader blikket glide hen over de store gule ruller Rockwool, glasskårene, gipspladerne og på varmepistolen, der ligger på gulvet i det gamle butikslokale.

»Planen var vist, at huset skulle renoveres, men det er åbenbart gået lidt i stå. Huset har stået tomt i årevis,« siger hun og kigger spørgende på billedkunstner Katrine Würtz Hansen, der heller ikke ved noget og i stedet ryster på hovedet.

Sammen skaber de to kvinder kunst af forladte og såkaldt 'nedrivningsparate' huse under overskriften 'Forladte Facader'. Den gamle el-butik i Nørre Broby er et af dem. En gammel stationsbygning i Jerup i Jylland er et andet, og et hus i Odsherred på Sjælland er et tredje af de huse, der er med i projektet og dermed tæller med i de estimerede 20-50.000 'nedrivningsparate' huse i Danmark. Nedrivningsparate, fordi de har skimmelsvamp, fordi det ikke kan betale sig at renovere dem, fordi de er herreløse eller fordi ingen ved, hvad der skal ske med dem i fremtiden.

INGEN ved præcist, hvor mange af den slags bygninger, der findes, for de står og forfalder i tavshed medmindre nogen – naboer eller forbipasserende – indberetter dem. Det er derfor, de to gik i gang med deres projekt: For at vise urbaniserings konsekvenser og for at undersøge, hvad de mange tomme bygninger gør ved en landsby.

Det er også derfor, de har valgt de tre specifikke steder: Husene ligger alle centralt i byerne, så de har en reel indflydelse på landsbysamfundet, og de er udvalgt fra tre forskellige steder i landet for at vise, at det er et nationalt problem. Husene har haft hver sine tre forskellige funktioner. Det ene hus er en privat bolig, det andet er en erhvervsbygning, og det tredje har haft en kommunal funktion. »Der er alle mulige slags huse overalt, der går til grunde lige nu. Da vi kørte igennem Danmark så vi, hvor vildt mange smukke bygninger, der bare står og forfalder. Vi havde enormt meget at vælge imellem,« siger Ina Hjort Jacobsen.

»Ja, nogle af de steder, vi kørte igennem i vores research var virkelig uhyggelige,« siger Katrine Würtz Hansen og smiler lidt forlegent. »Det var nærmest spøgelsesagtigt,« siger hun og ser glad ud over, at det er højlys dag her på hovedgaden, hvor solen med jævne mellemrum bryder igennem mellem byerne.

»Vi fik ideen under et roadtrip i USA, hvor vi kørte igennem den ene spøgelsesby efter den anden. Tomme huse befinder sig i et tomrum, de står for det fremmede, det spøgelsesagtige, det uhyggelige. De er fremmed land,« siger Ina Hjort Jacobsen. Det er den stemning, de skaber, mener hun. Og så er der de her

historier, man automatisk kommer til at lægge ind i en bygning, der står tom.

»Historier om en tragisk skæbne måske eller om noget forfærdeligt, der er sket. Man prøver at aflæse, hvorfor den står tom, hvad der er sket, og man ser ind igennem vinduerne og forestiller sig et tidligere liv,« siger Ina Hjort Jacobsen og bliver afbrudt af Katrine Würtz Hansen.

»Det var det, vi ville arbejde videre med. Det er derfor, vores primære fokus er at arbejde med vinduerne.«

»Et hus bliver tømt for funktion, når der ikke er nogen, der bor der.«

INA Hjort Jacobsen og Katrine Würtz Hansen er gået i gang med at arbejde igen. Katrine Würtz Hansen står på en trappestige og forsøger ikke at ramme ruderne med sin lille pensel og den grå maling, hun har dyppet den i, mens Ina Hjort Jacobsen roder rundt efter noget i bagagerummet på deres metallicblå Toyota Carina. Bus nr. 110 mod Odense stopper ved busstoppestedet overfor uden at nogen stiger på, en ældre mand i neonfarvet lycra og spejlglasbriller cykler forbi og drejer hovedet for at se, hvad de laver, indtil cyklen begynder at slingre og han igen bliver tvunget til at koncentrere sig om vejen. »Sådan er det hele tiden,« fortæller Katrine Würtz Hansen. »Folk er virkelig nysgerrige.« Det er rigtigt nok. Hver andet minut passerer der en bil, og hver gang drejer chaufføren hovedet. Der kommer ikke til at gå mange dage, inden hele byen ved, hvad de går og laver i den gamle elbutik, der en overgang vist også husede en akvariebutik, inden den for nogle år siden blev købt på tvangsauktion af en privat ejer, der havde en idé om at sætte hovedhuset i stand, men ikke havde planer for butikken.

SIDSTE måned havde Forladte Facader fernisering med deres første installation i Odsherred Kommune, hvor de havde malet et hus skrigende blåt og orange, sat en slags kasser foran vinduerne,

der om dagen lukker huset for omverdenen og om natten står og lyser og gløder gennem sprækkerne. Huset er fra 1882, det har stået tomt i et par år og er for tiden kondemneret på grund af fugtskade. Nu står det bare der på vej ind i Havnebyen på Sjællands Odde, uden at nogen ved, hvad der skal ske med det, og uden planer om hverken nedrivning eller renovering. Det står bare og venter.

»I Odsherred arbejdede vi med hele huset, her er det bare facaden. Den her bygning er lidt en kontrast til den i Odsherred, hvor vi lukkede hele bygningen. Her vil vi i stedet prøve at åbne den op, samtidig med at man ikke skal kunne kigge ind på alt det der,« siger Ina Hjort Jacobsen og nikker ind mod byggerodet indenfor.

»Alt det her skal males,« siger Katrine Würtz Hansen og peger op mod træværket. »Og så vil vi bygge en konstruktion inden for

Ina Hjort Jacobsen og Katrine Würtz Hansen svinger penslen på hovedgaden i Nørre Broby på Fyn. FOTO: NIELS CHRISTENSEN

I sidste måned stod det første 'installations-hus' klar på Sjællands Odde. Huset, der har stået tomt i et par år, er malet skrigende blå og orange, og der er sat en slags kasser foran vinduerne, der om natten står og lyser og gløder gennem sprækkerne. FOTO: NIELS CHRISTENSEN

ruderne, der på en måde lukker, men stadig åbner. Det bliver et rum, der

handler om uendelighed.«

Ingen af dem kan rigtig forklare, hvordan man åbner og samtidig lukker. Ina Hjort Jacobsen prøver igen:

»Der foregår en masse ting på facaden, så vi vil prøve at dæmpe det lidt, skrabe lagene af og arbejde med neutrale grå farver. Vi har pillet en gammel markise og nogle gamle lyskasser ned og forsøger at gøre bygningen udefra så simpel at se på som muligt. Den grå farve gentager vi så indenfor, men her arbejder vi også med lys og en konstruktion, der giver en slags perspektiv ind i butikken.«

Det er stadig lidt svært at forstå helt, hvordan huset kommer til at se ud, når det får fernisering den 27. august. Men ideen har været at lave det om til en skulptur.

»Et hus bliver tomt for funktion, når der ikke er nogen, der bor der,« uddyber arkitekten. »Det var derfor, vi i Odsherred lukkede facaden helt af, for at vise, at det ikke er en bygning, der kan bruges længere. Det er en bygning, der er gået over til at være noget andet end et hus. Og det prøver vi også her ved at lukke vinduerne,« siger Ina Hjort Jacobsen.

»Det er forskellen på kunst og arkitektur,« fortsætter Katrine Würtz Hansen. »Arkitektur skal kunne bruges, det skal kunst ikke. Huset har ikke nogen funktion længere, så den lægger sig i et spændingsfelt mellem kunst og arkitektur.«

»HAR I to købt det,« spørger en mand, der er ved at luften sine to jagthunde. »Nej, det er stadig den samme, der ejer det,« svarer Ina Hjort Jacobsen og forklarer lidt om deres kunstprojekt, og at hun ikke ved, hvad ejeren i øvrigt har af planer. »Det er da dejligt, at der endelig sker noget,« svarer manden og ønsker dem god dag og god arbejdslyst, inden hundene trækker ham videre.

Manden hedder Mads Andersen og har boet i byen i 30 år. Oprindelig flyttede han hertil, fordi han og hans kone ville have en god skole til deres datter ikke for langt fra Odense. »Ja, man skal jo ikke længere væk for at ramme udkanten i dag,« siger han og griner lidt, selv om han egentlig ikke synes, det er sjovt. Vesterågade i Nørre Broby ligger kun 20 kilometer fra Odense.

»Alt forfalder om ørerne på os. Boligpriserne falder, alt dør. Og skolen lukkede for nogle år siden.«

Han peger på det gamle, røde savværk to huse fra el-forretningen, en forfalden trælade, der i dag mest bliver brugt til opbevaring af webergriller og affaldsspande. Eller huset overfor. Det er vist en ejendomsspekulant, som han kalder det, der har købt det og nu har sat det i stand for at leje det ud. Længere nede ad vejen er der et gråt hus, hvor der godt nok bor nogen, men hvor den ene gavl er faldet helt sammen. De sennepsfarvede gardiner er trukket for det meste af dagen. Overfor står murerens fuldstændig gennemrenoverede hus, som han købte på tvang, og ved siden af det, er der bygget nyt, fordi det gamle brændte ned en nytårsaften.

Sådan er det i Broby, forklarer Mads Andersen. Der er huse med glaseret tegl på taget, pudsede facader, skinnende blomsterkrukker og friseret perlegrus. Og så er der huse, hvor pudset falder af facaden og de nedfaldne tagsten har efterladt store huller i tagkonstruktionen. Den gamle slagter er blevet til damefrisøren Salon Chili, døgnkiosken er blevet købt af endnu en 'boligsspekulant', mejeriet er omdannet til bolig og skobutikken, slagteren, bageren og tøjbutikken er lukket ned for længst.

»Det er en helt anden by i dag end for 30 år siden. Man bliver da bekymret for, om ens eget hus virkelig stadig er noget værd. Og her går vi og nusser og pudser på vores huse. Det er nok helt forgæves, når det der ligger ved siden af,« siger han og peger på en tilfældig forhå, hvor ukrudtet har spredt sig så uhammet, at der ikke er andet tilbage.

»Men de er nok ligeglade. De lejer jo bare.«

DET er ofte det, der sker i hele lokalområdet, når tomme, forladte, nedrivningsparate huse får lov til at blive stående, forklarer seniorforsker Jesper Ole Jensen i telefonen. Han er forsker ved SBI, Statens Byggeforskningsinstitut, og er medforfatter på midtvejsevalueringen af landsbyfornyelsespuljen, der udkom i april 2016.

»Husene signalerer forfald, fravær af liv, fravær af beboere og fravær af nogen, der retter op på tingene. De skaber utryghed. Man begynder at spørge sig selv: Er det her et område i tilbagegang? Vil det smitte af på prisen? Tør jeg overhovedet købe hus her? Hvad kommer der til at ske? Bliver det købt af en spekulant, der lejer det ud til socialt svage borgere?« siger Jesper Ole Jensen, der også understreger, at den slags huse klart får huspriserne i en by til at dale.

Det er derfor, at mange kommuner bruger puljen til at rive huse ned. I 2014-15 fik kommunerne 200 millioner kroner om året til at rive faldefærdige huse ned. 1.100 huse blev revet ned alene i 2014. Men samtidig med at tilskuddet til kommunerne bliver sat ned til 55,7 millioner om året frem mod 2020, vil nedrivningsbehovet øges i takt med fraflytningen i landsbykommunerne og tilstrømningen i byerne.

»For når der ikke er købere til ejendommene, hvad gør man så? De skammer jo lokalområdet og skaber en stemning af, at der ikke bliver ryddet rigtigt op. Det gælder især, hvis bygningen ligger synligt i en by. Jo mere centralt den ligger, jo vigtigere bliver det at få den fjernet eller omdannet,« siger Jesper Ole Jensen og griner lidt ad, at det for 20-30 år siden så helt modsat ud. Dengang handlede saneringspolitikken om at få revet bygninger ned i København.

»Det, der sker lige nu, er en slags omvendt byfornyelse,« siger han. En omvendt byfornyelse, fordi de demografiske ændringer har betydet, at folk i stedet for at flytte fra by til land nu flytter den omvendte vej for siden aldrig at forlade byen igen.

»Saneringspolitikken endte med, at man i stedet for at rive ned begyndte at gå ind for en bevarende byfornyelse. Efterspørgslen i byen steg simpelthen. Men jeg tvivler på, at det samme vil ske i landsbykommunerne. Tværtimod.«

KATRINE Würtz Hansen og Ina Hjort Jacobsen har efterhånden malet det meste af facaden på Vesterågade 18 gråt. Gråt, fordi det så giver plads til, at der kan komme mere knald på indenfor, forklarer de. De regner med at blive færdige inden for de 14 dage, de har til rådighed. Indimellem stopper en lokal forbipasserende op og spørger, hvad de laver. Det ser de to som en del af projektet: At få folk til at løfte blikket, at få de mennesker, der ser deres egen by hver eneste dag, til at tænke – og til at se deres by på en ny måde.

»Vi vil give dem noget, de ikke havde forventet,« siger Katrine Würtz Hansen.

»Det koster 100.000 at rive et hus ned, og hvad kommer der bagefter? En vissen græsplæne, et tomt hul? Vi vil give et nyt perspektiv på, hvad man også kan gøre med de her bygninger,« siger Ina Hjort Jacobsen og peger ned ad vejen som for at understrege sin pointe med et 'Til Salg'-skilt i en smadret rude i noget, der ser ud til engang at have været et supermarked. Måske er det naivt, siger de. Måske er deres ambitioner for store. At få en hel by til at tænke anderledes. Men de vil gerne prøve. I en by, hvor den mest almindelige tekst på et skilt er »Til Salg.«

Højtlesning

Hvis De er abonnent, kan De høre Malin Schmidt læse sin artikel på Lydavisen.dk